

Chemsex

Kernpunten

- Chemsex is het gebruik (van een combinatie) van middelen door MSM en transpersonen met de specifieke intentie om seks te hebben.
- De middelen worden o.a. gebruikt om de libido te verhogen, de seks intenser te maken, het seksuele uithoudingsvermogen te vergroten, de seksuele prestaties te verbeteren of om zich ontspannen en zelfverzekerder te voelen tijdens seks.
- Middelen die vaak gebruikt worden bij chemsex zijn ecstasy/MDMA, GHB/GBL, ketamine, 3-MMC, mefedron ('miauw miauw'), cocaïne, amfetamine ('speed') en methamfetamine ('crystal meth' of 'tina').
- Het gaat bij chemsex om middelen die door de gebruikers ervan 'chems' genoemd worden. Alcohol, poppers en cannabis vallen daardoor niet onder chemsex.
- Chemsex vindt vooral plaats in een privésetting (zoals thuis of bij anderen). Online chatrooms en datingsapps worden vaak gebruikt om sekspartners te vinden en uit te nodigen.
- Chemsex kan ook plaatsvinden op homo-ontmoetingsplaatsen ('cruisen'), en in clubs en sauna's die klanten de mogelijkheid bieden om seks met elkaar te hebben.
- Een groot deel van de gebruikers vertelt meerwaarde te ervaren van chemsex (zoals een rijker seksleven) zonder (ernstige) gezondheidsklachten.
- Een kleine, maar groeiende groep gebruikers ervaart (acute) gezondheidsproblemen door chemsex. Ze kunnen onder meer te maken krijgen met een overdosis, (geestelijke) afhankelijkheid, depressie, eenzaamheid, angst- en paniekaanvallen, sociaal isolement, psychoses en suïcidale gedachten.
- Tal van onderzoeken zien een relatie tussen chemsex en condoomloze anale seks, groepsseks en het hebben van meerdere 'losse' sekspartners.
- Ook is er een associatie tussen chemsex en het vaker vóórkomen van soa's.
- Chemsex kan gepaard gaan met ongewenste seksuele ervaringen.
- Er zijn risicoreductiestrategieën en schadebeperkende maatregelen om de risico's en negatieve gevolgen van chemsex te verminderen.
- Hoewel er onder MSM en transpersonen de behoefte bestaat om chemsex te bespreken met hulpverleners, doen sommigen dit niet uit bijvoorbeeld schaamte, schuldgevoel of uit angst voor een oordeel.
- Hulpvragen kunnen gaan over het krijgen van meer zelfcontrole, veiliger drugsgebruik, de mogelijkheden om het risico op soa's en hiv te verminderen en eventueel over de wens om (tijdelijk) te stoppen met chemsex.
- Een gespecialiseerd hulpaanbod is in Nederland nog niet breed beschikbaar.

Introductie

Drugsgebruik onder MSM (mannen die seks hebben met mannen) is in Nederland geen nieuw fenomeen. Uit de EMIS (European Men-Who-Have-Sex-With-Men Internet Survey, een studie in 2010 uitgevoerd onder ruim 100.000 MSM uit heel Europa) blijkt dat Amsterdam in de top 5 staat van Europese steden waar het vaakst GHB/GBL, mefedron, ketamine en/of methamfetamine wordt gebruikt door MSM.¹ 11,2% van de Amsterdamse respondenten gaf aan minstens een van deze drugs te hebben gebruikt in de afgelopen vier weken. Hiermee staat Amsterdam boven steden als Barcelona (7,9%) en Berlijn (5,3%). Of het drugsgebruik samenhangt met seksuele activiteit (chemsex) was in deze studie niet duidelijk.

Chemsex is een relatief nieuw verschijnsel dat steeds meer aandacht krijgt in de media, wetenschappelijk onderzoek en de hulpverlening.

- De term is een neologisme gevormd uit de woorden 'chemicals' en 'sex'.
- Chemsex is het gebruik (van een combinatie) van middelen (met uitzondering van alcohol, poppers en cannabis) door MSM en transpersonen met de specifieke *intentie* om langdurige seks te hebben, vaak met als doel om de seksuele beleving te versterken, de seksuele prestaties te verbeteren en/of de seks te faciliteren.
- Het is een groeiend fenomeen onder MSM.
- De term wordt alleen gebruikt voor drugsgebruik tijdens seksuele activiteit onder MSM en transpersonen. Ook andere groepen (zoals heteroseksuelen) gebruiken drugs tijdens seksuele activiteit, maar hiervoor wordt de benaming chemsex niet gebruikt. Men spreekt dan over geseksualiseerd drugsgebruik.
- Middelen die vaak geassocieerd worden met chemsex zijn ecstasy/MDMA, GHB/GBL, ketamine, Nieuwe Psychoactieve Stoffen ('NPS') als 3-MMC en mefedron ('miauw miauw'), cocaïne, amfetamine ('speed') en methamfetamine ('crystal meth' of 'tina').
- Uit informatie uit het veld blijkt dat in Nederland lachgas door gebruikers meestal niet tot de 'chems' gerekend wordt, net als alcohol, poppers en cannabis.

Verschillende definities chemsex

Er bestaat geen consensus over de exacte definitie van chemsex. Zowel nationaal als internationaal zijn er verschillende omschrijvingen. De verschillen zitten met name in de middelen die tot de 'chems' worden gerekend.

- In Nederland hanteren Soa Aids Nederland en Mainline in hun signaleringsrapport over chemsex en methamfetamine de volgende definitie van chemsex: "Het gebruik van (een combinatie van) middelen door MSM met de specifieke intentie seks te hebben, met uitzondering van alcohol, poppers en cannabis."²
- In Engeland hanteert men vaak een nauwere definitie waarbij de middelen beperkt worden tot de 'four-chems' GHB/GBL, mefedron, methamfetamine en ketamine. Dit zijn de middelen die in Engeland als eerste geassocieerd werden met chemsex.
- Veel recente onderzoeken, waaronder de EMIS-2017, beperken zich inmiddels niet meer tot de 'four-chems'.³⁻⁶ Andere drugs (zoals ecstasy/MDMA, amfetamine, NPS en cocaïne) worden ook regelmatig in een seksuele context gebruikt met hetzelfde doel en gaan eveneens gepaard met risico's en risicogedrag.⁷
- Alcohol, cannabis en poppers worden in studies doorgaans niet meegeteld in de definitie.⁸⁻¹⁰
- Als gevolg van de inconsistente definities en verschillende onderzoekspopulaties zijn onderzoeksresultaten over chemsex heterogeen waardoor deze soms lastig met elkaar te vergelijken zijn.
- Uit onderzoek blijkt dat het gebruik van middelen met de intentie om seks te hebben voornamelijk plaats vindt onder MSM en minder onder non-MSM (mannen die seks hebben met vrouwen, vrouwen die seks hebben met mannen en vrouwen die seks hebben met vrouwen).¹¹ Over chemsex onder transpersonen zijn geen cijfers beschikbaar.

Context

Veelgebruikte chemsex-drugs: ecstasy/MDMA, GHB/GBL, ketamine, 3-MMC, mefedron en methamfetamine

De gebruikte middelen bij chemsex zijn divers maar betreffen voornamelijk stimulerende drugs vanwege hun euforiserende, oppeppende, ontremmende en/of lustopwekkende werking.¹²

- Een zeer populair middel in chemsex is GHB/GBL. Deze drug heeft zowel stimulerende als dempende eigenschappen. Vanwege het lustopwekkende effect is het een veelgebruikt middel in chemsex.
- Andere populaire middelen zijn ecstasy, methamfetamine, ketamine, cocaïne, amfetamine en Nieuwe Psychoactieve Stoffen ('NPS') als 3-MMC, mefedron, 4-MEC en 2C-B.
- Uit onderzoeken blijkt dat de omvang van drugsgebruik in een seksuele context en de populariteit van het soort middel sterk per land verschilt.⁹
- De populariteit van de verschillende drugs bij chemsex is afhankelijk van factoren als beschikbaarheid en prijs.⁹
- Gebruikers maken vaak een persoonlijke afweging op basis van het gewenste effect, risico, ongewenste effecten en veiligheid.¹³
- Uit Nederlandse studies onder MSM die een soa-polikliniek bezochten bleek dat ecstasy/MDMA en GHB/GBL de meest gebruikte drugs zijn bij chemsex en dat middelen vaak gecombineerd worden^{4,10}.
- Ook in buitenlandse studies werd vaak combinatiegebruik van drugs gezien bij chemsex.¹⁴
- Een overzicht van veelgebruikte middelen, de werking en de risico's, wordt weergegeven in tabel 1.

Begrippenlijst

MSM – Mannen die seks hebben met mannen
NPS – Nieuwe Psychoactieve Stoffen
Soa – Seksueel overdraagbare aandoening
Hiv – Humaan immunodeficiëntievirus

Populaire chemsex-drugs in Nederland

In een studie uitgevoerd onder MSM die een Nederlandse soa-polikliniek bezochten, blijkt dat bij de MSM die chemsex hadden in het afgelopen half jaar:¹⁰

- Ecstasy/MDMA de meest populaire drug in chemsex was: 85% gaf aan dit middel gebruikt te hebben.
- 78% GHB/GBL had gebruikt.
- Ketamine door 43% van de MSM die chemsex hadden, gebruikt werd.
- Methamfetamine en mefedron minder populair waren: 9% respectievelijk 4% van de MSM die chemsex hadden, gaf aan het betreffende middel gebruikt te hebben.
- 81% aan combinatiegebruik deed tijdens een sessie.
- GHB/GBL en ecstasy de meest voorkomende combinatie was (75%).
- Door 4% geslamd (geïnjecteerd) werd.

Tabel 1: Veelgebruikte middelen bij chemsex

Naam	Synoniem	Toedieningsroute	Effect	Ongewenste effecten
3-methylmethcathinon	3-MMC, 3m, poes	snuiven, slikken, soms i.v. of anaal	euforie, opwinding, empathie, (seksueel) stimulerend, meer zelfvertrouwen	oververhitting, hoge hartslag en bloeddruk, hartkloppingen, slapeloosheid, agitatie
4-methylmethcathinon	mefedron, 4-MMC, 4m, miauw miauw	snuiven, slikken, soms i.v. of anaal	euforie, opwinding, empathie, (seksueel) stimulerend, meer zelfvertrouwen	oververhitting, hoge hartslag en bloeddruk, hartkloppingen, slapeloosheid, agitatie
amfetamine	speed, pep, snelle	snuiven, slikken, roken, soms i.v. of anaal	stimulerend, meer zelfvertrouwen	oververhitting, hoge hartslag en bloeddruk, hartkloppingen, angst, slapeloosheid, paranoia, agressie
cocaïne	coke, sos	snuiven, roken, soms i.v. of anaal	meer zelfvertrouwen, opwinding, (seksueel) stimulerend, euforie	oververhitting, hoge hartslag en bloeddruk, hartkloppingen, slapeloosheid, paranoia, agressie
ecstasy/3,4-methyleendioxy-methamfetamine	XTC, X, M, MDMA	slikken, soms i.v. of anaal	euforie, opwinding, empathie, verliefdheidsgevoel, (seksueel) stimulerend	oververhitting, hoge hartslag en bloeddruk, hartkloppingen, slapeloosheid
gamma-hydroxyboterzuur/ gamma-butyrolacton	GHB/GBL, G, G'tje, liquid X	drinken, soms anaal of i.v.	ontremmend, empathie, ontspannend, euforie, (seksueel) stimulerend	misselijk, verward, suf, bewustzijnsverlies, ademstilstand
ketamine	ket, keta, special K	snuiven, i.v., soms anaal	ontspanning, lichaamslictheid (gevoel van 'zweven'), pijnstillend, soms dissociatief en hallucinerend effect	misselijk, verstoorde motoriek en evenwicht, angst, verward, hallucinaties, suf, dissociatie, desoriëntatie
methamfetamine	crystal meth, T, Tina	roken, slikken, snuiven, i.v., soms anaal	sterk ontremmend en (seksueel) stimulerend, meer zelfvertrouwen, extreme opwinding, intense euforie	oververhitting, hoge hartslag en bloeddruk, hartkloppingen, angst, paranoia, agressie, slapeloosheid

Gebruikswijze drugs in het kader van chemsex

Naast de gebruikelijke methoden voor drugsinname (zoals snuiven, slikken/drinken en roken), bestaan er bij chemsex nog alternatieve technieken om drugs te gebruiken.

- 'Slammen' is het intraveneus en (minder frequent) intramusculair injecteren van (poederachtige) drugs (zoals methamfetamine, cocaïne, ketamine of 3-MMC). De drugs worden daarvoor opgelost in water.
- Gebruikers die slammen vermelden dat dit de meest intense gebruikstechniek is en dat er vaak extremere seks mogelijk is dan wanneer zij drugs op een andere manier toedienen.^{2,12}
- Slammen is een gebruikstechniek die gepaard gaat met extra gezondheidsrisico's, zoals abscessen, vaatbeschadigingen en een grotere kans op overdosering.
- 'Booty-bumpen' is het rectaal toedienen van drugs middels een spuit zonder naald, waardoor de opname van het middel in bloed meer geleidelijk verloopt maar uiteindelijk hoger is dan bij snuiven of roken. Dit geeft een risico op darmslijmvliesbeschadiging met onder meer tot gevolg een groter risico op soa's.

Setting waarin chemsex plaatsvindt

Chemsex kan op verschillende locaties plaatshebben.

- Chemsex gebeurt voornamelijk in een privéomgeving (zoals thuis of bij anderen), waarbij vaak gebruik wordt gemaakt van geo-sociale netwerken (bijvoorbeeld datingapps) om sekspartners te vinden.^{3,15-17}
- Thuis of bij anderen wordt namelijk als een 'veilige' en 'praktische' plek gezien waar men vrijelijk seks kan hebben en drugs kan gebruiken, inclusief slammen.¹⁵
- Sessies kunnen uren tot dagen duren en vaak is er sprake van meerdere seksuele partners tegelijk of na elkaar.^{3,4,12,18,19}
- Er vindt ook chemsex plaats in openbare plaatsen als homo-ontmoetingsplaatsen, clubs en sauna's, hoewel de populariteit hiervan lijkt af te nemen door de toenemende mogelijkheden om online sekspartners te vinden en deze vervolgens thuis uit te nodigen.^{3,15,19-21}
- Op datingapps wordt in profielen en advertenties door 'hosts' (organisatoren van de 'sessie') gebruik gemaakt van symbolen ('emoji's', zoals een sneeuwvlok, ijskristal of raket) om de interesse in drugsgebruik tijdens seks kenbaar te maken.²²

Epidemiologie: chemsex lijkt een groeiend fenomeen in Nederland

Onderzoek naar de omvang van chemsex wordt gehinderd door verschillende factoren:

- In onderzoeken worden regelmatig verschillende definities van chemsex gehanteerd.
- Daarnaast is de doelgroep lastig te bereiken. Deelnemers van de studies zijn veelal geworven via datingapps, datingwebsites of soa-poliklinieken.
- Bezoekers hiervan zijn MSM die behoren tot de hoog-risicogroepen voor soa's.
- Hierdoor treedt 'selectiebias' op en kunnen de prevalentiecijfers over chemsex overschat zijn. Van de naar schatting 400.000 MSM in Nederland²⁵ bezochten er circa 55.000 een Nederlandse soa-polikliniek in 2019.²⁶
- Als gevolg hiervan zijn de onderzoekspopulaties niet representatief voor de hele groep MSM.
- Veel onderzoeken zijn daarnaast uitgevoerd op basis van zelfrapportage over o.a. drugsgebruik en gedrag. Dit kan leiden tot sociaal wenselijke antwoorden en 'herinneringsbias' (zaken worden anders herinnerd dan ze daadwerkelijk gebeurd zijn).

Op basis van de beschikbare (gebrekkige) gegevens kan voorzichtig geconcludeerd worden dat chemsex een groeiend fenomeen is in Nederland.^{23,24}

- In de Amsterdam Cohort Studies worden MSM die woonachtig zijn Amsterdam of deze stad frequent bezoeken, voor een langere periode gevolgd (open prospectieve cohort studie).
- Deelnemers worden geworven via verschillende offline en online kanalen.
- Elk half jaar komen zij naar de GGD voor het beantwoorden van een vragenlijst en voor soa-testen.
- Ongeveer 25% van de hiv-negatieve MSM in deze studie gaf in 2008 aan seks te hebben gehad onder de invloed van ecstasy/MDMA, GHB/GBL, ketamine, amfetamine, cocaïne, mefedron en/of methamfetamine in de afgelopen zes maanden.
- Dat aantal was gegroeid tot ruim 36% in 2018.²⁴

Studies in Nederland laten hoge prevalentiecijfers zien van chemsex onder MSM die een soa-polikliniek bezochten.

- Van deze MSM gaf ruim 17% (nauwe definitie 'chems': GHB/GBL, methamfetamine, mefedron) tot 44% (ruime definitie 'chems': cocaïne, methamfetamine, NPS, GHB/GBL, ketamine, amfetamine en ecstasy/MDMA) aan chemsex te hebben gehad in het afgelopen half jaar.^{4,10,11,27}

In een studie uitgevoerd onder MSM die gebruik maakten van een online datingapp in Amsterdam gaf 29,3% aan seks te hebben gehad in de afgelopen 6 maanden waarbij zij onder invloed waren van GHB/GBL, mefedron of methamfetamine.¹¹

Chemsex lijkt in Nederland ongeveer even vaak gerapporteerd te worden door MSM in stedelijke als in landelijke gebieden.

- In een onderzoek onder MSM die een soa-polikliniek bezochten in Limburg gaf 35% van de respondenten aan chemsex (brede definitie) te hebben gehad in het afgelopen half jaar, hierbij was er geen verschil in prevalentie tussen respondenten uit een stedelijk (>1500 adressen/km²) of landelijk (<1500 adressen/km²) gebied.⁴
- Uit een Brits onderzoek bleek er ook geen verschil in prevalentie tussen landelijke (<10.000 inwoners) of stedelijke gebieden (>10.000 inwoners): 16,8% gaf aan chemsex (brede definitie) te hebben gehad in het afgelopen half jaar, ongeacht het gebied. Deelnemers aan deze studie werden geworven via soa-poliklinieken.²⁸

In de EMIS van 2017 (een studie waarbij ruim 100.000 MSM uit 48 Europese landen grotendeels geworven werden via datingsites) blijkt dat:

- 10,4% van de respondenten chemsex heeft gehad in de voorgaande twaalf maanden en 5,2% in de voorgaande vier weken.
- Nederland (15,4% in de afgelopen 4 weken) en België (11,0% in de afgelopen 4 weken) in dit onderzoek hoger scoorden dan alle andere Europese landen, waaronder Frankrijk (7,8%) en het Verenigd Koninkrijk (6,2%).³

Een aantal studies heeft onderzocht hoe vaak slammen voorkomt. De verschillende studies laten zich lastig met elkaar vergelijken vanwege verschillen in studie-opzet en deelnemersselectie.

- In twee Nederlandse studies onder MSM die soa-poliklinieken bezochten gaf ongeveer 1 tot 2% van alle poli-bezoekers aan geslamd te hebben in de voorgaande zes maanden.^{4,11}
- In de EMIS van 2017 gaf 2,3% van de deelnemende Europese MSM aan ooit een keer geslamd te hebben en 1,2% in het afgelopen jaar.³
- In een Britse studie uitgevoerd onder MSM in Zuid-Londen die geworven werden via websites, werd een prevalentie gevonden van 3,5% in het afgelopen jaar.¹²
- Een studie in Frankrijk toonde aan dat 3,1% van de MSM die een homoclub of sauna bezochten ooit in zijn leven geslamd had en 1,6% in het afgelopen jaar.²⁹

Chemsex lijkt even vaak voor te komen onder verschillende leeftijdsgroepen. MSM die chemsex hebben onderscheiden zich evenmin van andere MSM op andere socio-demografische factoren als etniciteit, sociaaleconomische status (SES), opleidingsniveau en woongebied (stedelijk versus landelijk), zo blijkt uit een Nederlands onderzoek onder MSM die soa-poliklinieken bezochten.¹⁰

MSM die hiv hebben doen vermoedelijk vaker aan chemsex dan hiv-negatieve MSM.^{9,30} Ook slammen komt vermoedelijk vaker voor onder hiv-positieve MSM.

- In een studie uitgevoerd onder hiv-positieve MSM uit vier Europese landen die een hiv-kliniek bezochten, gaf 6,5% aan slamseks te hebben gehad in het afgelopen jaar.³¹
- Volgens een Britse studie had 10,1% van de onderzochte seksueel actieve, hiv-positieve MSM die een hiv-kliniek bezochten slamseks gehad in het afgelopen jaar.³²

Onder mannelijke sekswerkers komt chemsex vermoedelijk ook vaker voor dan bij andere MSM. In een Nederlandse studie gaf 48,6% van de mannelijke sekswerkers die een soa-polikliniek bezochten aan chemsex te hebben gehad in de afgelopen zes maanden.⁵

Motieven om chemsex te hebben

In onderzoeken noemen gebruikers verschillende redenen voor het gebruik van drugs tijdens de seks.^{12,15,27,33-39}

- De middelen worden ingezet om de seksuele prestaties te verbeteren, zoals een uitgesteld en intenser orgasme of verhoogd libido.
- Ook worden ze gebruikt om de seksuele beleving te versterken, zoals het vergroten van de connectie en intimiteit.
- Tevens nemen zij remmingen weg en voelen gebruikers zich meer ontspannen waardoor zij in staat zijn om zich over te geven aan seksuele activiteiten die zij 'nuchter' niet of minder snel zouden doen (zoals 'fisten' en groepsseks).
- Gebruikers noemen ook: het vergroten van het zelfvertrouwen, het opzij kunnen zetten van negatieve emoties en ervaringen ('coping'), het verminderen van eenzaamheidsgevoelens, het vinden van connectie, het verminderen van de angst om afgewezen te worden en om zichzelf aantrekkelijker te vinden.
- Ten slotte kan 'peer pressure' vanuit het seksuele netwerk meespelen (door de 'normatieve status' van chemsex in bepaalde subgroepen). De sociale omgeving waarin iemand zich bevindt, speelt namelijk een belangrijke rol in chemsex. Chemsex wordt door sommige MSM als 'normaal'

beschouwd.¹² Het hebben van de opvatting dat de meeste mensen in de sociale omgeving bepaald gedrag vertonen, kan iemand stimuleren om zich hetzelfde te gedragen.⁴⁰ Een Nederlandse studie toonde aan dat MSM die aan chemsex deelnemen, vaak de opvatting hebben dat de meerderheid van hun vrienden en sekspartners ook aan chemsex doen. Ook geloven en ervaren zij dat seks met drugs leuker is.¹⁰

De onderliggende mechanismen van bovenstaande beweegredenen kunnen divers van aard zijn. Een veelgenoemde theorie als verklaring voor het gebruik onder MSM is 'minority stress'.^{12,35,41}

- In deze theorie gaat men er van uit dat MSM, door hun 'minderheidsstatus', vaker geconfronteerd worden met stress die gerelateerd is aan negatieve ervaringen (als (seksueel) geweld), stigmatisering, marginalisatie, discriminatie, afwijzing, lage eigenwaarde en geïnternaliseerde homofobie. Sommige van deze factoren kunnen cultuur-afhankelijk zijn.⁴²
- Deze 'minority stress' zou dan leiden tot mogelijk drugsgebruik in het algemeen en daarmee mogelijk ook indirect een bijdrage leveren aan chemsex.⁴³

Gezondheidsrisico's geassocieerd met chemsex

Drugsgebruik in het algemeen gaat gepaard met risico's en gezondheidsschade zoals overdosering, middelenmisbruik en (geestelijke) verslaving. In tabel 1 staan de effecten die kunnen optreden bij een overdosering van drugs die bij chemsex gebruikt worden. Daarnaast gelden voor MSM die chemsex hebben ook nog andere risico's zoals seksueel risicogedrag, soa's en hiv en problematische chemsex. Bovendien wordt chemsex in verband gebracht met mentale klachten en ongewenste seksuele ervaringen.

Chemsex verhoogt de kans op seksueel risicogedrag

Tijdens chemsex is de kans op seksueel risicogedrag verhoogd.

- Zo is er in meerdere studies aangetoond dat MSM die chemsex hebben vaker condoomloze anale seks hebben.⁹
- Daarnaast nemen deze MSM ook vaker deel aan seksueel risicogedrag als groepsseks, fisten, het delen van seksspeeltjes en het hebben van seks tegen betaling.^{10,14,44}
- In Nederland is er een verband aangetoond tussen chemsex en het hebben van minstens vijf sekspartners in het afgelopen half jaar en het gebruik van het internet om sekspartners te zoeken.¹⁰

- MSM die chemsex hebben delen soms attributen voor drugsgebruik zoals rookpijpjes en snuifbuisjes.^{4,14} Dit geeft een verhoogd risico op transmissie van hepatitis B, hepatitis C en hiv.⁴⁵
- Slammers vertonen, in vergelijking met MSM die chemsex hebben zonder te slammen, vaak nog groter risicogedrag (zoals het (onbewust) delen van naalden, onveilig injecteren, fisten zonder handschoen, meer seksuele partners en meer combinatiegebruik van drugs).^{46,47}

Mogelijk hangt het risicogedrag samen met de negatieve invloed die drugs hebben op cognitieve functies zoals het nemen van beslissingen.^{12,15,17,19}

Of chemsex ook de oorzaak is van het seksuele risicogedrag kan met de huidige onderzoeken niet met zekerheid worden bewezen. De studies hebben namelijk op hetzelfde moment (cross-sectioneel) gemeten of er sprake was van chemsex en van seksueel risicogedrag. Er werd gevonden dat chemsex en risicogedrag veel samen voorkomen (correlatie), maar niet of het verhoogde risicogedrag veroorzaakt werd door chemsex of door een eventuele andere oorzaak, die ook samenhangt met chemsex (een zogeheten *confounder*). Een onderzoekopzet die wel kan bepalen of chemsex oorzaak is van seksueel risicogedrag (een causaal verband) is longitudinaal van opzet en meet of mensen die aan chemsex doen in de loop van de tijd meer seksuele risico's nemen.

Chemsex en het verband op bacteriële soa's, hepatitis C en hiv

Chemsex houdt verband met bacteriële soa's.

- In een systematische review van 14 studies werd onder MSM die chemsex hebben, een twee- tot driemaal verhoogde kans op een bacteriële soa gevonden in vergelijking met MSM die geen chemsex hebben.⁴⁸
- De studie toonde aan dat chemsex een voorspeller lijkt te zijn voor het oplopen van bacteriële soa's. Ook twee Nederlandse onderzoeken vonden deze relatie.^{11,49}
- Chlamydia en gonorroe zijn de meest voorkomende soa's bij MSM die chemsex hebben.^{4,11}
- Deze soa's kunnen zowel via anale als orale seks verspreid worden.
- Ze worden behandeld met antibiotica.
- Een infectie leidt niet tot immuniteit, waardoor herinfecties kunnen voorkomen.

Chemsex lijkt daarnaast een verband te hebben met het overdragen van het hepatitis C-virus.

- De prevalentie van hepatitis C is hoger onder MSM in het algemeen.⁵⁰
- Onder MSM die chemsex hebben werd, in

vergelijking met MSM die geen chemsex hebben, een ruim vijfmaal verhoogde kans op een hepatitis C-infectie gevonden.⁴⁸

- Chemsex lijkt daarmee ook een voorspeller te zijn voor het krijgen van het hepatitis C-virus.
- Het hepatitis C-virus veroorzaakt een leverontsteking en is overdraagbaar via geïnfecteerd bloed. Dit kan bijvoorbeeld plaatsvinden bij hoog-risico seksueel contact zoals fisten zonder handschoenen, het delen van anale seksspeeltjes of een spoelstaaf voor anaal spoelen of bij het delen van naalden, spuiten en rook- of snuifattributen.
- Een infectie met het hepatitis C-virus leidt vaak tot een chronische ontsteking en verloopt initieel vaak zonder klachten, waarbij men infectieus blijft voor anderen. Uiteindelijk kan het leiden tot ernstige en blijvende schade aan de lever.
- De ziekte kan behandeld worden met medicijnen.
- Een besmetting met het hepatitis C-virus leidt niet tot immuniteit. Na een behandeling kan men dus opnieuw geïnfecteerd raken met het virus.

Het verband tussen chemsex en een nieuwe hiv-diagnose (seroconversie) is minder duidelijk, zo blijkt uit de twee geïnccludeerde studies in een systematische review.⁴⁸

- Eén van de twee studies toonde een relatie aan, waarbij mannen die aan chemsex deden een ongeveer vijfmaal hoger risico hadden om hiv op te lopen.⁴⁴
- In het andere onderzoek werd geen verband gevonden. In deze studie werd echter een ruime definitie van chemsex gehanteerd waarbij cannabis en poppers werden meegerekend.⁵¹

Ook uit andere studies komt geen eensluidende conclusie.

- In een Belgisch onderzoek onder 2121 MSM die een soa-polikliniek bezochten werd een verhoogde kans op seroconversie gevonden onder MSM die condoomloze anale seks hadden onder invloed van GHB/ecstasy/amfetamine/cocaïne.²³
- In een Nederlandse studie onder 4925 MSM die een soa-polikliniek bezochten werd echter geen verband tussen chemsex en seroconversie gevonden. Mogelijk heeft het toenemende gebruik van PrEP (pre-expositie profylaxe om de kans op een hiv-infectie te verminderen) door MSM in Nederland die chemsex hebben hierop invloed gehad.¹¹

Op basis van buitenlandse gegevens lijken MSM die slammen extra risico te lopen: zij hebben vaker een soa dan MSM die chemsex hebben zonder te

spuiten. Daarnaast hadden zij ook een verhoogd risico op hiv-seroconversie.²⁹ De gegevens komen uit een studie waarin de invloed van PrEP niet is onderzocht. Daarom zijn de resultaten uit deze studie niet direct toepasbaar op de Nederlandse situatie.

Negatieve gevolgen van chemsex en problematische chemsex

MSM die starten met chemsex ervaren daarover doorgaans controle en ondervinden meerwaarde van chemsex.^{8,27,35} Genoemde positieve punten zijn bijvoorbeeld meer plezier aan (grensverleggende) seks, een verrijking van het seksleven en gevoelens van “vrijheid en ontspanning”. Een deel van de MSM geeft echter aan ook negatieve gevolgen van chemsex te ervaren. Ook is er een kans op problematische chemsex. Een groep gebruikers verliest de controle over chemsex en het drugsgebruik.

- In een Nederlandse studie onder 785 MSM die een soa-polikliniek bezochten gaf meer dan de helft van de MSM die chemsex hadden in het afgelopen half jaar aan ook wel eens nadelen van chemsex te ervaren, met name klachten als hoofdpijn, vermoeidheid en neerslachtigheid.²⁷
- In hetzelfde onderzoek gaf 10% van de gebruikers aan dat chemsex een negatieve impact heeft op hun leven. Voor hen lijkt chemsex problematisch te worden.
 - Deze groep heeft de behoefte om regelmatig chemsex te hebben,
 - passen risicoreductiestrategieën (als condoomgebruik) ongewild minder toe dan zij zich hadden voorgenomen
 - en ervaren gezondheidsproblemen als gevolg van chemsex.
 - In andere onderzoeken wordt soms genoemd dat het onmogelijk wordt om nog seks te kunnen hebben zonder drugs.^{8,35}
- Slammers ervaren vaker problematische chemsex en controleverlies dan MSM die chemsex hebben zonder te slammen.⁶

Acute negatieve gevolgen die worden gemeld zijn onder andere overdosering, ziekenhuisopnames en overlijdens.¹²

- Overdosering door GHB/GBL kan leiden tot bewustzijnsverlies en komt regelmatig voor doordat de werkingsbreedte smal is en het middel lastig te doseren is. Dit kan levensbedreigend zijn en leiden tot ziekenhuisopnames en overlijdens.^{2,52}
- Door sommige gebruikers wordt het bewustzijnsverlies ‘out gaan’ genoemd.
- Ook andere drugs dan GHB/GBL kunnen leiden tot complicaties.
- Bij het gebruik van meerdere middelen (combinatiegebruik) kan er sprake zijn van

synergistische effecten waardoor de kans op schadelijke gevolgen hoger is.^{53,54}

- Ook bestaat er een kans op interactie van de drugs met voorgeschreven medicijnen zoals bijvoorbeeld antiretrovirale middelen in de behandeling van hiv.⁵⁵
- Verwondingen aan de penis of het rectum kunnen optreden doordat er urenlang seks wordt bedreven, pijn minder goed gevoeld wordt en bepaalde drugs mogelijk een directe beschadigende invloed hebben op het slijmvlies.^{12,14,56}
- Hierdoor wordt ook de transmissie van soa's verder gefaciliteerd.^{48,57}
- Onder MSM die gefist worden zijn in uitzonderlijke gevallen scheuren in het rectum en colon voorgekomen met ernstige complicaties tot gevolg.⁵⁸

In Nederland zijn geen cijfers bekend over het voorkomen van acute negatieve gevolgen van chemsex. In het buitenland zijn wel meerdere studies gedaan naar de omvang van complicaties van chemsex:

- Een Britse studie toonde aan dat overdosis vaak voorkomt onder MSM die chemsex hebben: 10% gaf aan wel eens een overdosis te hebben ervaren. Onder MSM die specifiek GHB/GBL hadden gebruikt in het afgelopen half jaar, lag dit zelfs hoger: 41%.⁵⁹
- Uit een Australische studie bleek dat 11,9% van alle MSM die chemsex hadden een overdosis heeft gehad in het afgelopen jaar.⁶⁰ Het verliezen van het bewustzijn door een overdosis ('out gaan') wordt door sommige gebruikers als 'relatief normaal' en 'onschuldig' gezien.⁶¹
- In Londen heeft 8% van de MSM die chemsex hadden wel eens in het ziekenhuis gelegen als gevolg van een ongeval met chemsex.¹⁴
- In Frankrijk zijn er tussen 2008 en 2017 in totaal 24 sterfgevallen bekend waarbij er sprake was van chemsex. In 16 van deze gevallen waren drugs de directe doodsoorzaak; hierbij was er vaak sprake van combinatiegebruik waaronder NPS met GHB.⁵⁶

Mentaal welzijn en psychosociaal functioneren

Uit een recente systematische review van 12 kwantitatieve studies blijkt dat chemsex onder MSM in de meeste onderzochte studies een verband heeft met een verminderde mentale gezondheid.⁶

- Het gaat dan om depressieve klachten, angstklachten en verslavingen.
- Vooral de frequentie waarmee de sessies plaatsvinden, het gebruik van hoge doses drugs en combinatiegebruik zijn een voorspeller voor mentale gezondheidsklachten.
- Er is beperkt bewijs beschikbaar dat chemsex ook andere psychische problemen (zoals psychotische klachten en zelfmoordgedachten) voorspelt.

- Slammers hebben vermoedelijk vaker en uitgebreidere psychische klachten dan MSM die chemsex hebben zonder te slamen. Er zijn meerdere gevallen beschreven van psychosen die uitgelokt zijn door intraveneus drugsgebruik van bijvoorbeeld mefedron en methamfetamine.^{12,47}
- Uit een Britse kwantitatieve studie onder MSM geworven via sociale media blijkt dat MSM die chemsex hebben minder tevreden zijn over hun leven dan andere MSM.⁷

Chemsex kan een negatieve impact hebben op het gebied van werk en relaties.^{14,61}

- Een deel (14%) van de gebruikers geeft bijvoorbeeld aan dat ze wel eens vrij hebben moeten nemen van hun werk als gevolg van chemsex.¹⁴
- Baanverlies wordt ook gemeld.⁶²⁻⁶⁴
- Sommige MSM geven aan dat ze als gevolg van chemsex moeite hebben om een intieme en duurzame relatie aan te gaan. Dit komt omdat zij de ervaring hebben dat 'losse' partners bij chemsex de norm lijkt te zijn waardoor zij moeite hebben om een serieuze partner te vinden voor een romantische relatie. Dit kan leiden tot eenzaamheidsgevoelens.¹²

Ongewenste seksuele ervaringen

Er zijn aanwijzingen dat MSM die chemsex hebben vaker ongewenste seksuele ervaringen meemaken dan andere MSM.^{65,66}

- Uit Nederlandse studies blijkt dat een op de drie tot vijf gebruikers wel eens een ongewenste seksuele ervaring heeft gehad.²⁷
- Sommige MSM meldden dat ze tijdens het 'out gaan' anaal geopenetreerd werden zonder toestemming.⁶¹

Harm reduction

Risicoreductiestrategieën

MSM die chemsex hebben zijn meestal goed op de hoogte van de risico's van chemsex. Hun risicoperceptie betreffende soa's lijkt niet te verschillen van MSM die geen chemsex hebben.¹⁰ Een deel lijkt dan ook bewust de keuze te maken voor risicogedrag als condoomloze anale seks.^{10,12}

Een gedeelte van de MSM maakt gebruik van schadebeperkende maatregelen om de risico's van chemsex te verkleinen. Kennis hierover wordt vaak onderling gedeeld.^{13,15,19,67,68} De strategieën zijn doorgaans gekozen op basis van persoonlijke voorkeuren om zo tot een 'optimale balans' te komen tussen gewenst effect, risico en veiligheid.¹³

- Het kan gaan om het bewust reduceren van de frequentie waarmee sessies plaatsvinden (bijvoorbeeld maximaal één sessie per maand).
- Sommige gebruikers houden tijdens de sessie een 'logboek' bij wanneer en welke dosis middelen er gebruikt zijn om zo de kans op een overdosering te verminderen.
- Sommige MSM slammen bewust niet.
- Indien er wel geslamd wordt, kiezen de meesten ervoor om geen naalden te delen.
- Andere maatregelen die genomen worden zijn bijvoorbeeld 'serosorteren' (sekspartner kiezen op basis van dezelfde hiv-serostatus) of de keuze om bij anale seks alleen de insertieve rol te vervullen.
- Er zijn geen studies gedaan naar de effectiviteit van deze risicoreductiestrategieën bij chemsex.

PrEP, ofwel pre-expositie profylaxe (zoals tenofovir/emtricitabine), wordt gebruikt om de kans op het krijgen van hiv te verkleinen.

- Studies tonen aan dat PrEP een geschikt middel is om hiv-infecties te voorkomen onder MSM die chemsex hebben.⁶⁹
- In een studie uitgevoerd onder MSM die een soa-polikliniek in Amsterdam bezochten, lijken MSM die chemsex hebben vaker PrEP te gebruiken dan andere MSM (25,5% versus 5,7%).¹¹
- Hiv-negatieve MSM die aan chemsex doen maken daarnaast significant vaker gebruik van PEP (post-expositie profylaxe) dan de MSM die geen chemsex hebben.^{14,44}

Voorbeelden van risicoreductiestrategieën die in de praktijk worden toegepast

- Gebruik van drugs minderen/vooraf bespreken
- Seksessies qua frequentie en tijdsomvang beperken
- Geen drugs combineren
- Niet slammen
- Slammers als partner vermijden
- Logboek bijhouden met de gebruikte middelen, inclusief tijdstip van inname en dosis
- Gebruik van schone naalden, en niet delen van snuifrietjes, pijpen of spuiten om drugs anaal mee in te brengen
- Gebruik van PrEP/PEP
- Serosorteren van sekspartners

Het informele gebruik van doxycycline als pre-expositie profylaxe om bacteriële soa's te voorkomen is geen uitgebreid verschijnsel onder MSM in Nederland.⁷⁰

Zorgbehoefte

Een substantieel deel van de gebruikers lijkt het drugsgebruik en chemsex niet als problematisch te ervaren waardoor zij geen reden zien om hulp te zoeken.¹² Professionals in bijvoorbeeld soa-poliklinieken geven echter aan het wel belangrijk te vinden om chemsex en de risico's hiervan te bespreken met hun cliënten.⁷¹ MSM in het buitenland die chemsex hebben weten soms de weg naar hulpverlening niet te vinden en durven chemsex vaak niet met hulpverleners te bespreken.^{60,61} Niet alle MSM die chemsex hebben, lijken een soa-polikliniek te bezoeken: in een studie onder MSM in Engeland die geworven waren via een app, bleek 34% van de MSM die chemsex hebben geen soa-polikliniek te hebben bezocht in het afgelopen jaar.⁷²

Kennis over schadebeperkende maatregelen wordt vaak niet bij professionele hulpverleners gezocht.^{13,61}

- Verschillende redenen liggen hieraan ten grondslag, bijvoorbeeld schaamte, stigma, angst voor een 'oordeel' of de perceptie dat zorgverleners onvoldoende kennis hebben over het onderwerp.
- Een kwart tot een derde van de MSM die chemsex hebben geven aan wel behoefte te hebben om het onderwerp te bespreken met een professional.^{8,27}
- Vooral MSM die regelmatig chemsex hebben, geen seks meer hebben zonder drugs of nadelen ondervinden van chemsex, blijken een hulpvraag te hebben.²⁷

Signalen die samenhangen met het hebben van een hulpvraag

- Minstens twee keer per maand chemsex hebben
- Langer dan drie maanden geen seks zonder drugs gehad hebben
- Nadelen groter dan voordelen ervaren
- Negatieve invloed van chemsex op het dagelijks leven
- Intentie om het gebruik van drugs tijdens de seks te veranderen

Hulpvragen kunnen gaan over het krijgen van meer zelfcontrole, veiliger drugsgebruik en de mogelijkheden om het risico op soa's en hiv te verminderen.

- Gebruikers consulteren het liefst hulpverleners gespecialiseerd in seksuele gezondheid; zij worden namelijk als het meest betrouwbaar gezien.^{8,27,60,61}

- Een deel van de gebruikers geeft aan behoefte te hebben aan hulp waarin expertise vanuit de seksuele gezondheidszorg en geestelijke gezondheidszorg worden gecombineerd. Deze 'holistische' benadering zou beter bij hen aansluiten.
- Veel MSM geven aan dat ze het op prijs stellen wanneer de focus in de hulpverlening ligt op risicoreductiestrategieën (zoals de mogelijkheden van PrEP) en gecontroleerd gebruik, in plaats van op complete abstinentie en problematisering van chemsex.^{2,27,61}
- Hierbij is motiverende gespreksvoering een effectieve gesprekstechniek om gebruikers voor- en nadelen tegen elkaar af te laten wegen en gezondheidsschade te verminderen.^{73,74}
- In Nederland zijn er steeds meer organisaties en professionals die hulp en ondersteuning bieden bij problematische chemsex.

Ondersteuning bij problematische chemsex

- *Mainline* biedt informatie, advies en hulp middels gesprekken aan MSM die problemen ondervinden door chemsex. Ook bieden zij trainingen en presentaties omtrent chemsex aan hulpverleners.
- Bij het *chemsex-sprekruur van GGD Amsterdam* bieden peer advisors een luisterend oor aan en geven zij advies bij vragen omtrent chemsex.
- *Stichting De Regenboog Amsterdam* biedt gratis ondersteuning via vrijwillige ervaringsdeskundigen (buddyzorg).
- Middels wekelijkse groepsbijeenkomsten (zowel online als op locatie in Amsterdam) biedt Choices Support Center ondersteuning aan MSM die problemen ervaren door chemsex.
- *Stichting Hiv Portaal Rotterdam* houdt regelmatig gespreksavonden in Rotterdam voor MSM die willen stoppen met chemsex of hier meer zelfcontrole over willen hebben.
- Sommige verslavingszorginstellingen hebben ervaring in het behandelen van een chemsexverslaving, bijvoorbeeld *Iriszorg*, *Antes verslavingszorg* en *Jellinek*.
- De website *Sexntina.nl* is er voor MSM die methamfetamine gebruiken in seksuele context. Hier worden tips gegeven voor meer zelfcontrole, veiliger gebruik of stoppen met gebruik.
- *Crystal Meth Anonymous* houdt wekelijks gratis groepsbijeenkomsten in Amsterdam met peers voor methamfetaminegebruikers die een wens hebben om te stoppen met het gebruik.

Ook in andere regio's groeit het hulpaanbod voor MSM die info, advies, steun of hulp zoeken rond (problematische) chemsex. Antes/Parnassia Groep in Rotterdam heeft in 2022 een chemsex-poli gestart met een multidisciplinaire insteek voor cliënten die drugs met seks combineren. GGD Zuid-Limburg biedt consulten aan, in samenwerking met Mondriaan verslavingszorg. Ook bij steeds meer GGD's werken professionals met expertise rond chemsex. Op dit moment ontwikkelt Mainline een 'chemsex-zorgkaart' met organisaties en professionals die hulp aanbieden bij (problematische) chemsex. De verwachting is dat deze in de loop van 2022 gereed is.

Hulpverleners in soa-poliklinieken geven aan behoefte te hebben aan meer kennis en training over het fenomeen chemsex.^{71,75} Er is vooral behoefte aan kennis over de gezondheidsrisico's van chemsex en de gebruikte termen in

'chemsex' zodat zij beter kunnen aansluiten bij de belevingswereld van de doelgroep. Hiertoe is een woordenlijst bij deze factsheet gevoegd met veelvoorkomende chemsex-begrippen onder MSM (tabel 2).

Tabel 2: Woordenlijst met veelvoorkomende begrippen onder MSM bij chemsex

Begrip	Synoniem	Betekenis
Bareback	BB, bare, barebacking	Anale seks zonder condoom
Booty-bump		Het inbrengen van drugs in de anus middels een spuit zonder naald
Bottom		Passieve seksuele rol waarbij men receptief anale seks heeft
Chems		Drugs, middelen
Chemsex	Party 'n Play (PnP)	Het gebruik van middelen (met uitzondering van alcohol, poppers en cannabis) door MSM met de specifieke intentie seks te hebben.
Chill	Sessie, orgie, group, seksfeest	Een bijeenkomst in een (private) omgeving van MSM die participeren in seksuele activiteiten, vaak onder de invloed van drugs en genotsmiddelen.
Cruisen		Het zoeken naar seks op openbare plaatsen zoals parkeerplaatsen of openbare toiletten ('homo-ontmoetingsplaatsen').
Fisten	Vuistneuken	Seksuele handeling waarbij een hand, vuist en/of arm anaal wordt ingebracht
Slammen		Het injecteren van drugs in een geseksualiseerde context
Top		Actieve seksuele rol waarbij men insertief anale seks heeft
Versatile	Vers	Wisselende seksuele rol waarbij men zowel insertief als receptief anale seks heeft
Wap	High, waus	Onder invloed van drugs zijn

Monitoring Drugsincidenten in Nederland: MDI

Met de Monitor Drugsincidenten (MDI) houdt het Trimbos-instituut sinds 2009 actuele gegevens bij over aard, omvang en ontwikkelingen van drugsgerelateerde gezondheidsincidenten in Nederland. De MDI baseert zich op (anoniem verzamelde) gegevens die aangeleverd worden door ambulancediensten, ziekenhuizen en forensisch artsen in acht regio's in Nederland plus landelijk werkzame EHBO-organisaties. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om gegevens die inzicht geven in leeftijd, geslacht, welke middelen er gebruikt zijn en wat het acute gezondheidsprobleem was. Sinds 2021 is het ook mogelijk om bij een melding aan te geven of het om een incident gaat dat gerelateerd is aan chemsex.

De MDI is te bereiken via drugsincidenten@trimbos.nl

Bronnen

- Schmidt AJ, Bourne A, Weatherburn P, Reid D, Marcus U, Hickson F. Illicit drug use among gay and bisexual men in 44 cities: Findings from the European MSM Internet Survey (EMIS). *Int J Drug Policy*. 2016;38:4-12. doi:10.1016/j.drugpo.2016.09.007
- Knoops L, Bakker I, Van Bodegom R, Zantkuijl P. Tina & slammen: MSM, crystal meth-gebruik en het injecteren van drugs in een seksuele setting. Published online 2015:87. https://www.soaaids.nl/sites/default/files/documenten/SOA_1509_Chemsexreport_V7.pdf
- The EMIS Network. *EMIS-2017: The European Men-Who-Have-Sex-With-Men Internet Survey. Key Findings from 50 Countries*. European Centre for Disease Control and Prevention (ECDC); 2019. www.ecdc.europa.eu
- Evers YJ, Van Liere GAFS, Hoebe CJPA, Dukers-Muijters NHTM. Chemsex among men who have sex with men living outside major cities and associations with sexually transmitted infections: A cross-sectional study in the Netherlands. *PLoS One*. 2019;14(5):1-15. doi:10.1371/journal.pone.0216732
- Peters CMM, Evers YJ, Dukers-Muijters NHTM, Hoebe CJPA. Sexually Transmitted Infection and Chemsex Also Highly Prevalent Among Male Sex Workers Outside Amsterdam, The Netherlands. *Sex Transm Dis*. 2020;47(6):e15. doi:10.1097/OLQ.0000000000001174
- Íncera-Fernández D, Gámez-Guadix M, Moreno-Guillén S. Mental health symptoms associated with sexualized drug use (Chemsex) among men who have sex with men: A systematic review. *Int J Environ Res Public Health*. 2021;18(24). doi:10.3390/ijerph182413299
- Hibbert MP, Brett CE, Porcellato LA, Hope VD. Psychosocial and sexual characteristics associated with sexualised drug use and chemsex among men who have sex with men (MSM) in the UK. *Sex Transm Infect*. 2019;95(5):342-350. doi:10.1136/sextrans-2018-053933
- Glynn RW, Byrne N, O'Dea S, et al. Chemsex, risk behaviours and sexually transmitted infections among men who have sex with men in Dublin, Ireland. *Int J Drug Policy*. 2018;52:9-15. doi:10.1016/j.drugpo.2017.10.008
- Maxwell S, Shahmanesh M, Gafos M. Chemsex behaviours among men who have sex with men: A systematic review of the literature. *Int J Drug Policy*. 2019;63:74-89. doi:10.1016/j.drugpo.2018.11.014
- Evers YJ, Geraets JH, van Liere GAFS, Hoebe CJPA, Dukers-Muijters NHTM. Attitude and beliefs about the social environment associated with chemsex among MSM visiting STI clinics in the Netherlands: An observational study. *PLoS One*. 2020;15(7):1-15. doi:10.1371/journal.pone.0235467
- Drückler S, Van Rooijen MS, De Vries HJC. Chemsex among Men Who Have Sex with Men: A Sexualized Drug Use Survey among Clients of the Sexually Transmitted Infection Outpatient Clinic and Users of a Gay Dating App in Amsterdam, the Netherlands. *Sex Transm Dis*. 2018;45(5):325-331. doi:10.1097/OLQ.0000000000000753
- Bourne A, Reid D, Hickson F, Torres-Rueda S, Weatherburn P. The Chemsex study: drug use in sexual settings among gay men in Lambeth, Southwark & Lewisham. *Sigma Res London*. Published online March 31, 2014.
- Dennermalm N, Scarlett J, Thomsen S, Persson KI, Alvensson HM. Sex, drugs and techno – a qualitative study on finding the balance between risk, safety and pleasure among men who have sex with men engaging in recreational and sexualised drug use. *BMC Public Health*. 2021;21(1):1-12. doi:10.1186/s12889-021-10906-6
- Hegazi A, Lee MJ, Whittaker W, et al. Chemsex and the city: sexualised substance use in gay bisexual and other men who have sex with men attending sexual health clinics. *Int J STD AIDS*. 2017;28(4):362-366. doi:10.1177/0956462416651229
- Ahmed AK, Weatherburn P, Reid D, et al. Social norms related to combining drugs and sex ("chemsex") among gay men in South London. *Int J Drug Policy*. 2016;38:29-35. doi:10.1016/j.drugpo.2016.10.007
- Bourne A, Reid D, Hickson F, Torres-Rueda S, Weatherburn P. Illicit drug use in sexual settings ('chemsex') and HIV/STI transmission risk behaviour among gay men in South London: Findings from a qualitative study. *Sex Transm Infect*. 2015;91(8):564-568. doi:10.1136/sextrans-2015-052052
- Gilbart VL, Simms I, Jenkins C, et al. Sex, drugs and smart phone applications: Findings from semistructured interviews with men who have sex with men diagnosed with *Shigella flexneri* 3a in England and Wales. *Sex Transm Infect*. 2015;91(8):598-602. doi:10.1136/sextrans-2015-052014
- Stuart D, Weymann J. Chemsex and care planning: One year in practice. *HIV Nurs*. 2015;15:24-28.
- Deimel D, Stöver H, Hößelbarth S, Dichtl A, Graf N, Gebhardt V. Drug use and health behaviour among German men who have sex with men: Results of a qualitative, multi-centre study. *Harm Reduct J*. 2016;13(1):1-11. doi:10.1186/s12954-016-0125-y
- Santoro P, Rodríguez R, Morales P, Morano A, Morán M. One "chemsex" or many? Types of chemsex sessions among gay and other men who have sex with men in Madrid, Spain: findings from a qualitative study. *Int J Drug Policy*. 2020;82:102790. doi:10.1016/j.drugpo.2020.102790

21. Berg RC, Amundsen E, Haugstvedt Å. Links between chemsex and reduced mental health among Norwegian MSM and other men: results from a cross-sectional clinic survey. *BMC Public Health*. 2020;20(1):1-10. doi:10.1186/s12889-020-09916-7
22. Tan RKJ, Wong CM, Chen MIC, et al. Chemsex among gay, bisexual, and other men who have sex with men in Singapore and the challenges ahead: A qualitative study. *Int J Drug Policy*. 2018;61(October):31-37. doi:10.1016/j.drugpo.2018.10.002
23. Kenyon C, Wouters K, Platteau T, Buyze J, Florence E. Increases in condomless chemsex associated with HIV acquisition in MSM but not heterosexuals attending a HIV testing center in Antwerp, Belgium. *AIDS Res Ther*. 2018;15(1):1-6. doi:10.1186/s12981-018-0201-3
24. Coyer L, Boyd A, Davidovich U, van Bilsen WPH, Prins M, Matser A. Increase in recreational drug use between 2008 and 2018: results from a prospective cohort study among HIV-negative men who have sex with men. *Addiction*. Published online 2021: 0-1. doi:10.1111/add.15666
25. Movisie. *LHBTI Feiten En Cijfers Op Een Rij 2021*. Movisie; 2021. www.movisie.nl
26. Staritsky LE, van Aar F, Visser M, et al. Sexually transmitted infections in the Netherlands in 2019. Published online 2020. doi:10.21945/RIVM-2020-0052
27. Evers YJ, Hoebe CJP, Dukers-Muijers NHTM, et al. Sexual, addiction and mental health care needs among men who have sex with men practicing chemsex – a cross-sectional study in the Netherlands. *Prev Med Reports*. 2020;18(January):101074. doi:10.1016/j.pmedr.2020.101074
28. Kennedy R, Murira J, Foster K, et al. Sexualized drug use and specialist service experience among MSM attending urban and rural sexual health clinics in England and Scotland. *Int J STD AIDS*. 2021;32(14):1338-1346. doi:10.1177/09564624211041456
29. Trouiller P, Velter A, Saboni L, et al. Injecting drug use during sex (known as “slamming”) among men who have sex with men: Results from a time-location sampling survey conducted in five cities, France. *Int J Drug Policy*. 2020;79:102703. doi:10.1016/j.drugpo.2020.102703
30. Ruiz-Robledillo N, Ferrer-Cascales R, Portilla-Tamarit I, Alcocer-Bruno C, Clement-Carbonell V, Portilla J. Chemsex practices and health-related quality of life in Spanish men with HIV who have sex with men. *J Clin Med*. 2021;10(8). doi:10.3390/jcm10081662
31. Whitlock GG, Protopapas K, Bernardino JJ, et al. Chems4EU: chemsex use and its impacts across four European countries in HIV-positive men who have sex with men attending HIV services. *HIV Med*. 2021;22(10):944-957. doi:10.1111/hiv.13160
32. Pufall EL, Kall M, Shahmanesh M, et al. Sexualized drug use (‘chemsex’) and high-risk sexual behaviours in HIV-positive men who have sex with men. *HIV Med*. 2018;19(4):261-270. doi:10.1111/hiv.12574
33. Nakamura N, Semple SJ, Strathdee SA, Patterson TL. Methamphetamine initiation among HIV-positive gay and bisexual men. *AIDS Care - Psychol Socio-Medical Asp AIDS/HIV*. 2009;21(9):1176-1184. doi:10.1080/09540120902729999
34. Weatherburn P, Hickson F, Reid D, Torres-Rueda S, Bourne A. Motivations and values associated with combining sex and illicit drugs (chemsex) among gay men in South London: Findings from a qualitative study. *Sex Transm Infect*. 2017;93(3):203-206. doi:10.1136/sextans-2016-052695
35. Graf N, Dichtl A, Deimel D, Sander D, Stöver H. Chemsex among men who have sex with men in Germany: Motives, consequences and the response of the support system. *Sex Health*. 2018;15(2):151-156. doi:10.1071/SH17142
36. Moyle L, Dymock A, Aldridge A, Mechen B. Pharmacosex: Reimagining sex, drugs and enhancement. *Int J Drug Policy*. 2020;86. doi:10.1016/j.drugpo.2020.102943
37. Lafortune D, Blais M, Miller G, Dion L, Lalonde F, Dargis L. *Psychological and Interpersonal Factors Associated with Sexualized Drug Use Among Men Who Have Sex with Men: A Mixed-Methods Systematic Review*. Vol 50. Springer US; 2021. doi:10.1007/s10508-020-01741-8
38. Nimbi FM, Rosati F, Esposito RM, Stuart D, Simonelli C, Tambelli R. Sex in Chemsex: Sexual Response, Motivations, and Sober Sex in a Group of Italian Men Who Have Sex With Men With Sexualized Drug Use. *J Sex Med*. 2021;18(12):1955-1969. doi:https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2021.09.013
39. Tan RKJ, Phua K, Tan A, et al. Exploring the role of trauma in underpinning sexualised drug use (‘chemsex’) among gay, bisexual and other men who have sex with men in Singapore. *Int J Drug Policy*. 2021;97:103333. doi:10.1016/j.drugpo.2021.103333
40. Berkowitz AD. The Social Norms Approach: Theory, Research, and Annotated Bibliography. *Soc Norms Theory Res*. 2002;(August):1-47. www.alanberkowitz.com
41. Pollard A, Nadarzynski T, Llewellyn C. Syndemics of stigma, minority-stress, maladaptive coping, risk environments and littoral spaces among men who have sex with men using chemsex. *Cult Heal Sex*. 2018;20(4):411-427. doi:10.1080/13691058.2017.1350751
42. Zhou J, Li X, Li F, et al. Being Simultaneously Curious and Stressed, Precipitants to Methamphetamine

- Initiation Among Chinese Men Who Have Sex With Men: Findings From a Qualitative Study. *J Assoc Nurses AIDS Care*. 2021;32(5). doi:10.1097/JNC0000000000000257
43. Meyer IH. Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: conceptual issues and research evidence. *Psychol Bull*. 2003;129(5):674-697. doi:10.1037/0033-2909.129.5.674
 44. Pakianathan M, Whittaker W, Lee MJ, et al. Chemsex and new HIV diagnosis in gay, bisexual and other men who have sex with men attending sexual health clinics. *HIV Med*. 2018;19(7):485-490. doi:10.1111/hiv.12629
 45. Vanhommerig JW, Lambers FAE, Schinkel J, et al. Risk Factors for Sexual Transmission of Hepatitis C Virus Among Human Immunodeficiency Virus-Infected Men Who Have Sex With Men: A Case-Control Study. *Open forum Infect Dis*. 2015;2(3):ofv115. doi:10.1093/ofid/ofv115
 46. Glass R, Hope VD, Tanner C, Desai M. "Slamming" among men who have sex with men accessing general drug services, in response to Schmidt, AJ et al., 2016, Illicit drug use among gay and bisexual men in 44 cities: Findings from the European MSM Internet Survey (EMIS). *Int J Drug Policy*. 2017;49:24-25. doi:10.1016/j.drugpo.2017.07.028
 47. Dolengevich-Segal H, Gonzalez-Baeza A, Valencia J, et al. Drug-related and psychopathological symptoms in HIV-positive men who have sex with men who inject drugs during sex (slamsex): Data from the U-SEX GESIDA 9416 Study. *PLoS One*. 2019;14(12):e0220272. doi:10.1371/journal.pone.0220272
 48. Guerra FM, Salway TJ, Beckett R, Friedman L, Buchan SA. Review of sexualized drug use associated with sexually transmitted and blood-borne infections in gay, bisexual and other men who have sex with men. *Drug Alcohol Depend*. 2020;216(January):108237. doi:10.1016/j.drugalcdep.2020.108237
 49. Heiligenberg M, Wermeling PR, van Rooijen MS, et al. Recreational drug use during sex and sexually transmitted infections among clients of a city sexually transmitted infections clinic in Amsterdam, the Netherlands. *Sex Transm Dis*. 2012;39(7):518-527. doi:10.1097/olq.0b013e3182515601
 50. Jin F, Dore GJ, Matthews G, et al. Prevalence and incidence of hepatitis C virus infection in men who have sex with men: a systematic review and meta-analysis. *Lancet Gastroenterol Hepatol*. 2021;6(1):39-56. doi:10.1016/S2468-1253(20)30303-4
 51. Meireles P, Lucas R, Carvalho C, et al. Incident risk factors as predictors of HIV seroconversion in the Lisbon cohort of men who have sex with men: First results, 2011-2014. *Eurosurveillance*. 2015;20(14):21091. doi:10.2807/1560-7917.ES2015.20.14.21091
 52. Croes E, Meijer H, Van Dort B, Remmits J, Van Bergeijk S. *Factsheet GHB*. Trimbos-instituut; 2018. www.trimbos.nl
 53. Papaseit E, Pérez-Mañá C, Torrens M, et al. MDMA interactions with pharmaceuticals and drugs of abuse. *Expert Opin Drug Metab Toxicol*. 2020;16(5):357-369. doi:10.1080/17425255.2020.1749262
 54. Papaseit E, Pérez-Mañá C, de Sousa Fernandes Perna EB, et al. Mephedrone and alcohol interactions in humans. *Front Pharmacol*. 2020;10(January). doi:10.3389/fphar.2019.01588
 55. Bracchi M, Stuart D, Castles R, Khoo S, Back D, Boffito M. Increasing use of "party drugs" in people living with HIV on antiretrovirals: A concern for patient safety. *Aids*. 2015;29(13):1585-1592. doi:10.1097/QAD.0000000000000786
 56. Batisse A, Eiden C, Deheul S, Monzon E, Djeddar S, Peyrière H. Chemsex practice in France: An update in Addictovigilance data. *Fundam Clin Pharmacol*. 2021;(December 2020):1-8. doi:10.1111/fcp.12725
 57. Hagan H, Jordan AE, Neurer J, Cleland CM. Incidence of sexually transmitted hepatitis C virus infection in HIV-positive men who have sex with men. *Aids*. 2015;29(17):2335-2345. doi:10.1097/QAD.0000000000000834
 58. Cohen CE, Giles A, Nelson M. Sexual trauma associated with fisting and recreational drugs. *Sex Transm Infect*. 2004;80(6):469-470. doi:10.1136/sti.2004.011171
 59. Hammoud MA, Bourne A, Maher L, et al. Intensive sex partying with gamma-hydroxybutyrate: Factors associated with using gamma-hydroxybutyrate for chemsex among Australian gay and bisexual men-results from the Flux Study. *Sex Health*. 2018;15(2):123-134. doi:10.1071/SH17146
 60. Demant D, Carroll JA, Saliba B, Bourne A. Information-seeking behaviours in Australian sexual minority men engaged in chemsex. *Addict Behav Reports*. 2021;(November):100399. doi:10.1016/j.abrep.2021.100399
 61. Bourne A, Reid D, Hickson F, Torres-Rueda S, Steinberg P, Weatherburn P. "Chemsex" and harm reduction need among gay men in South London. *Int J Drug Policy*. 2015;26(12):1171-1176. doi:10.1016/j.drugpo.2015.07.013
 62. Kurtz SP. Post-circuit blues: Motivations and consequences of crystal meth use among gay men in Miami. *AIDS Behav*. 2005;9(1):63-72. doi:10.1007/s10461-005-1682-3
 63. Flores-Aranda J, Goyette M, Aubut V, Blanchette M, Pronovost F. Let's talk about chemsex and pleasure: the missing link in chemsex services. *Drugs and Alcohol Today*. 2019;19(3):189-196. doi:10.1108/DAT-10-2018-0045

Colofon

Trimbos-instituut
Postbus 725
3500 AS Utrecht
T: 030 – 297 11 00

Auteurs

Chun Chiu
Esther Croes
Lonja Schürmann

Met dank aan

Leon Knoops (Mainline) en Paul Zantkuijl
(Soa Aids Nederland) voor het kritisch
meelezen

Deze factsheet is geschreven vanuit de
Monitor Drugsincidenten (MDI)

Vormgeving

Canon Nederland N.V.

Foto's

Gettyimages.nl

Bestelinformatie

Deze factsheet is gratis te downloaden
via www.trimbos.nl.

Artikelnummer: AF1976

© 2022, Trimbos-instituut, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Niets uit
deze uitgave mag worden verveelvoudigd
of openbaar gemaakt, in enige vorm op
enige wijze, zonder voorafgaande toe-
stemming van het Trimbos-instituut.

64. Mowlabocus S. Fucking with homonormativity: The ambiguous politics of chemsex. *Sexualities*. Published online 2021. doi:10.1177/1363460721999267
65. Bohn A, Sander D, Köhler T, et al. Chemsex and Mental Health of Men Who Have Sex With Men in Germany. *Front Psychiatry*. 2020;11(November). doi:10.3389/fpsyt.2020.542301
66. Drückler S, Speulman J, Van Rooijen M, De Vries HJC. Sexual consent and chemsex: A quantitative study on sexualised drug use and non-consensual sex among men who have sex with men in Amsterdam, the Netherlands. *Sex Transm Infect*. 2021;97(4):268-275. doi:10.1136/sextrans-2020-054840
67. Herrijgers C, Poels K, Vandebosch H, Platteau T, van Lankveld J, Florence E. Harm Reduction Practices and Needs in a Belgian Chemsex Context: Findings from a Qualitative Study. *Int J Environ Res Public Health*. 2020;17(23). doi:10.3390/ijerph17239081
68. Drysdale K, Bryant J, Dowsett GW, et al. Priorities and practices of risk reduction among gay and bisexual men in Australia who use crystal methamphetamine for sex. *Int J Drug Policy*. 2021;93. doi:10.1016/j.drugpo.2021.103163
69. Roux P, Fressard L, Suzan-Monti M, et al. Is on-Demand HIV Pre-exposure Prophylaxis a Suitable Tool for Men Who Have Sex With Men Who Practice Chemsex? Results From a Substudy of the ANRS-IPERGAY Trial. *J Acquir Immune Defic Syndr*. 2018;79(2):e69-e75. doi:10.1097/QAI.0000000000001781
70. Evers YJ, Van Liere GAFS, Dukers-Muijters NHTM, Hoebe CJPA. Use of doxycycline and other antibiotics to prevent STIs among men who have sex with men visiting sexual health clinics in the Netherlands. *Sex Transm Infect*. 2020;96(7):550-551. doi:10.1136/sextrans-2019-054325
71. Evers YJ, Levels LTJ, Dukers-Muijters NHTM, Van Liere GAFS, Hoebe CJPA. The Availability and Feasibility of Chemsex Services within Sexually Transmitted Disease Clinics in the Netherlands: A Cross-Sectional Survey among Sexually Transmitted Disease Nurses. *Sex Transm Dis*. 2020;47(9):639-644. doi:10.1097/OLQ.0000000000001209
72. Blomquist PB, Mohammed H, Mikhail A, et al. Characteristics and sexual health service use of MSM engaging in chemsex: Results from a large online survey in England. *Sex Transm Infect*. 2020;96(8):590-595. doi:10.1136/sextrans-2019-054345
73. Parsons JT, Lelutiu-Weinberger C, Botsko M, Golub SA. A randomized controlled trial utilizing motivational interviewing to reduce HIV risk and drug use in young gay and bisexual men. *J Consult Clin Psychol*. 2014;82(1):9-18. doi:10.1037/a0035311
74. Starks TJ, Adebayo T, Kyre KD, et al. Pilot Randomized Controlled Trial of Motivational Interviewing with Sexual Minority Male Couples to Reduce Drug Use and Sexual Risk: The Couples Health Project. *AIDS Behav*. 2021;26(2):310-327. doi:10.1007/s10461-021-03384-9
75. Wiggins H, Ogaz D, Mebrahtu H, et al. Demand for and availability of specialist chemsex services in the UK: A cross-sectional survey of sexual health clinics. *Int J Drug Policy*. 2018;55:155-158. doi:10.1016/j.drugpo.2017.12.016